

IZAZOVI I PROBLEMI SAVJETOVANJA DJECE I MLADIH U ŠKOLI

*Dr Tatjana Marić, docent¹
Univerzitet u Banjoj Luci
Prirodno-matematički fakultet*

*Prof. dr Sanja Radetić Lovrić²
Univerzitet u Banjoj Luci
Filozofski fakultet*

Apstrakt: Savjetovanje u školi je jedan od važnih procesa koji se odvijaju u vaspitno-obrazovnim ustanovama. Ovaj rad je rezultat istraživanja provedenog na uzorku 203 stručnih saradnika u osnovnim i srednjim školama, na teritoriji Republike Srpske u periodu aprila do juna 2021 godine. Ukazuje na važnost savjetovanja djece i mladih u školi kao procesa pružanja pomoći od strane stručnih saradnika (pedagoga, psihologa, socijalnih radnika, defektologa). Provedena je studija kvalitativno-kvantitativnog tipa, te je za potrebe studije kreiran upitnik s ciljem da se ispitanici mišljenja stručnih saradnika o izazovima i problemima sa kojima se susreću u savjetodavnom radu sa djecom i mladima, kao i njihova samoprocjena iskustva, vještina i kompetencija u području savjetovanja. Utvrđeno je da ispitanici prepoznaju važnost savjetovanja kao područja rada stručnih saradnika. Dobili smo rezultate koji ukazuju na dvije grupe problema vezanih za: kontekst (predmet savjetovanja, vrijeme, komunikaciju) i identitet (iskustvo i kompetencije). Rezultati istraživanja impliciraju na značaj savjetodavne uloge u pomoći i podršci djeci i mladima u rješavanju njihovih problema (neslaganje s nastavnicima, odnosi sa vršnjacima, problemi u porodici), kao i na značaj unapređenja kompetencija za savjetodavni rad.

Ključne riječi: podrška, izazovi, kompetencije, savjetovanje, školski savjetnici

Uvod

Živimo u svijetu gdje se mladi susreću sa mnoštvom problema. Na savjetodavni i pojačan vaspitni rad kod stručnih saradnika (pedagoga, psihologa, socijalnih radnika, defektologa) učenici u vaspitno-obrazovnoj ustanovi dolaze uglavnom kada imaju probleme u učenju, odnosima sa drugima (školski i porodični kontekst), kao i poteškoće u razumijevanju samog sebe (Resman, 2000). Savjetovanje predstavlja teorijsku i naučno utemeljenu i planski osmišljenu profesionalnu djelatnost. To je proces pružanja pomoći pojedincima i/ili grupama da bolje upoznaju sebe, da dođu do određenih uvida, te da postignu određene promjene u svojim uvjerenjima i ponašanju (Bouillet i Uzelac, 2007; Janković, 1997). Savjetnik svoju aktivnost može usmjeriti u rasponu od pružanja informacija do planiranja daljnijeg školovanja, pa sve do emocionalnih i drugih problema učenika. Problemi se javljaju kada učenik ima poteškoće u učenju, bilo u postizanju akademskih (vezanih za predmetni sadržaj), ili socioemocionalnih ciljeva pogrešne interpretacije u odnosima sa vršnjacima i odraslima, i/ili problema u komunikaciji (unutrašnji ili spoljašnji konflikti). Ciljevi povezani sa emocionalnim i socijalnim funkcionisanjem je teže obraditi jer se lični ciljevi učenika često ne poklapaju sa onim spoljašnjim (porodičnim, vršnjačkim ili širim društvenim) koji se od njih očekuju. U procesu savjetodavnog rada treba biti svjestan postojanja i uvažavanja istih.

¹tatjana.maric@pmf.unibl.org

²sanja.radetic-lovric@ff.unibl.org

Osnova savjetovanja se sastoji u transformaciji određene situacije u proces učenja i davanju odgovora na pitanje šta je potrebno da učenik nauči kako bi prevazišao određen problem. Može se posmatrati kao oblik učenja gdje korisnik savjetovanja uči kako da savlada teškoće i pronađe prihvatljiva rješenja, a sve u cilju samouvida, samosvijesti, samoprihvatanja, sticanja socijalnih vještina, kao i bihevioralne promjene (Zuković, 2017). Pomoć i podrška savjetnika da nešto osvijesti, razumije, zauzme drugu perspektivu, prihvati greške, preuzme inicijativu i argumentuje čine osnovu savjetovanja. To je interpersonalan proces u kome se ukazuje na različite perspektive i moguće pravce rješavanja problema, a sve u cilju da onaj koga savjetujemo dođe do uvida i izabere rješenje koje je najpogodnije.

Teško je odrediti granicu između pedagoško-psihološkog savjetovanja i psihoterapijskog (perspektiva simptoma, dijagnoze i liječenja). Savjetovanje je usmjereno na resurse pojedinca s ciljem davanja podrške za odlučivanje u rješavanju problema (Gelso & Fretz, 2000). Savjetovanje u oblasti vaspitanja i obrazovanja odgovara na potrebe šire populacije učenika i roditelja onda kada se suočavaju sa krizom, koja kao normalna pojava prati različite faze odrastanja. Važno je naglasiti da se pedagoško-psihološko savjetovanje u školi kao forma vaspitnog sredstva (u kontekstu obrazovanja) zasniva na principu samoučenja – procesa u kome odrasli pomažu učeniku da ovlada vještinama ili stvori mehanizme podrške kako bi učenik sam riješio problem. Naglasak je na (samo)učenju i ovladavanju onim što do tada nije postojalo u iskustvu učenika, a da bi učenik mogao dalje da uči, raste i razvija se. Da bi bili uspješni u savjetovanju, stručnim saradnicima su potrebna znanja iz pedagogije, psihologije, socijologije i ostalih nauka kojima se može dijagnostifikovati poteškoće i dati okvir za njihovo rješenje. Pomoć za samopomoć, uz minimalno intervencija koje polaze od ličnih i socijalnih resursa osobe (Hough, 2014). Posmatrati savjetovanja sa psihološkog, pedagoškog ili sociološkog aspekta je neprihvatljivo, ono je interdisciplinarno. U raznolikosti definisanja, savjetovanje možemo odrediti kao traženje i nuđenje pomoći, uz minimalno intervencija. Suština savjetovanja je pomoći da učenik pronađe sopstvenu suštinu koja je drugačija za svakog od nas, odnosno postoje dodirne tačne savjetovanja sa svim onim vaspitnim razgovorima koje odrasli vode sa djecom ili učenicima nastojeći da naprave promjenu. Iz takve perspektive, možemo reći da i učitelji, nastavnici i profesori kroz predmetne sadržaje, djeluju vaspitno i pedagoški. Koliko su i da li su različiti vaspitni modeli optimalni u kontekstu različitih učenika, ostaje predmet promišljanja stručnih saradnika u školi.

Savjetodavni rad je u školi nastao je kao izraz potreba društva i škole, te je prema tome nejasno da su stručni saradnici (savjetnici) u školi u sjeni, umjesto da se na njihov rad gleda kao integralni dio obrazovanja i vaspitanja.

Metod

Primjenjeni istraživački koncept moguće je odrediti kao kvalitetno-kvantitativno istraživanje, koje ne teži utvrđivanju uzročno-posljedičnih veza u praksi, već je usmjereno na primjenu svrsishodnih metoda i tehnika koje će kroz fenomenološki pristup doprinijeti razumijevanju pojava i procesa u praksi, kao i sagledavanju perspektiva ispitanika o sopstvenoj praksi putem samorefleksije (Bognar, 2000; Savin-Baden & Howell Major, 2013). Proučavanje u prirodnim uslovima, pri čemu se složenost okolnosti smatra prednošću jer omogućuje uvid u cjelinu. Epistemološka osnova istraživanja zasnovana je na konstruktivističkoj paradigmi koja analizu dobijenih rezultata zasniva na uvažavanju sociokulturnih konteksta i strukturalnih uslova koji određuju lična iskustva (Braun & Clarke, 2006).

Za prikupljanje podataka korištena je tehnika anketiranja u kome su unaprijed pripremljena pitanja, ali u formi koja otvara prostor ispitaniku da slobodnije izrazi svoje mišljenje ili iskustvo vezano za teme koje su bile predmet razgovora. Na temelju proučavanja naučne i stručne literature o tematici školskog savjetovanja, kao i na osnovu saznanja o izazovima i problemima savjetodavnog rada u školskoj praksi, za potrebe istraživanja je konstruisan je instrument koji je poslužio kao baza za prikupljanje podataka o ispitivanoj temi. Polazeći od postavljenih istraživačkih zadatka, upitnikom su obuhvaćena sljedeća pitanja otvorenog tipa i procjena kompetencija (*Imam dovoljno kompetencija za obavljanje savjetodavnog rada; Imam dovoljno resursa i mogućnosti za unapređenje savjetodavnih kompetencija*) gdje su se ispitanici opredjeljivali za odgovor na petostepenoj likertovoj skali (1=uoopšte se ne slažem do 5= potpuno se slažem).

Pitanja za samorefleksiju:

Upoznavanje međusobnih stavova o izazovima i problemima

1. Koji su glavni izazovi sa kojima se stručni saradnici susreću u savjetodavnom radu?
2. Koji su razlozi zbog kojih je savjetodavni rad potreban?
3. Šta bi profesionalci u savjetodavnom radu mogli još da urade pored postojeće prakse?

Procjene sopstvenih kompetencija

1. Koje važne kompetencije za savjetodavni rad procjenjujete da posjedujete u dovoljnoj mjeri?
2. Koje kompetencije i vještine procjenjujete da biste trebali unaprijediti kako biste uspješniji u savjetodavnom radu?

Procjena mogućnosti i resursa

1. Šta bi doprinijelo da Vaše kompetencije za savjetodavni rad budu unaprijeđene?
2. Koju vrstu podrške očekujete u tom domenu?

U istraživanju je učestvovalo 203 stručnih saradnika iz osnovnih i srednjih škola iz svih regija Republike Srpske (Banja Luka, Laktaši, Doboj, Prijedor, Sarajevsko-romanijska regija, Hercegovina, Semberija i Birač) od čega pedagoga 117 (58%), psihologa 75 (37%), socijalnih radnika 8 (4%), defektologa 3 (1%). Autori rada su kreirali instrument istraživanja, a samo anketiranje se provodilo tokom edukacije stručnih saradnika u okviru projekta *Briga o djeci - zajednička odgovornost i obaveza* kojeg je realizovalo Društvo psihologa Republike Srpske u partnerstvu sa Republičkim pedagoškim zavodom, a uz podršku UNICEF-a BiH. Studenti treće godine Prirodno-matematičkog fakulteta u Univerziteta u Banjoj Luci su bili u ulozi pomoćnih istraživača, što je bio dobar način da se pripremaju za buduću ulogu aktivnog istraživača obrazovne prakse. Nakon prikupljenih podataka i utvrđene teorijske analize, pristupili smo generisanju početnih kodova, rekodiranje podataka i prečišćavanju odgovora, te analizi, povezivanju i interpretiranju dobijenih nalaza kvalitetnim istraživanjem (Braun & Clarke, 2008).

Rezultati i diskusija

Rezultati istraživanja su prikazani u okviru dva tematska područja, shodno postavljenom istraživačkom okviru: izazovi i problemi sa kojima se susreću stručni saradnici; te iskustvo i znanje koje ispitanici imaju, odnosno kompetencije koje procjenjuju kao nedovoljno razvijene. U rezultatima istraživanja su prikazane izdvojene kategorije koje su prikupljene originalnim izjavama ispitanika tokom samorefleksije. Prema dobijenim odgovorima, većina stručnih saradnika upućuju da dinamično okruženje u kojem stručni saradnici rade proizvodi nesigurnost, nepredvidivost, neznanje i paradakse. Ovi i slični rezultati ukazuju na potrebnu promjenu obrazovanja budućih stručnih saradnika, te pronalaženja načina kako odgovoriti na lične i institucionalne izazove sa kojima se suočavaju u školskom okruženju.

Stručni saradnici sa više godina radnog iskustva, kao i oni na početku karijere, konstatovali su da im je savjetodavni rad najteži i najizazovniji dio rada u školi, a uz njega su izdvojili i rad s roditeljima. Savjetovanje je djelovanje sa učenicima u procesima odlučivanja, ali i otkrivanja poteškoća koje djeca proživljavaju u razvojnom razdoblju, te procesima adekvatnog reagovanja u pružanju pomoći i podrške. Različiti su razlozi (povodi) za provođenje savjetodavnog razgovora, individualnog i grupnog, ali treba istaći da na sam proces znatno više utiče samoinicijativni dolazak učenika od onog koji inicira nastavnik kada prepozna poteškoću ili problem u ponašanju učenika. Kao razloge samoinicijativnih dolazaka učenika stručni saradnici su navodili sljedeće razloge: potreba za razgovorom, neslaganje s nastavnicima, izazivanje druge djece, te problemi u porodici. Stručni saradnici su istakli da drugi dolazak često bude samoinicijativan, ako se prilikom prvog susreta ostvari dobar kontakt i razvije povjerenje s učenicom. U situacijama kada neko drugi (nastavnik, odjeljenski starješina, pedagog, roditelj) inicira dolazak učenika, najčešći su razlozi: nedisciplinarnost na času, nasilno ponašanje, kašnjenje ili bježanje sa nastave, potreba roditelja za razgovorom između stručnih saradnika i učenika o ponašanju, te problemi koje su prepoznali nastavnici. Stručni saradnici primjećuju da su najveći izazovi u procesu savjetodavnog rada društvene pojave i promjene koje društvo unosi u porodicu, ali i školsku zajednicu. Također, uviđaju porast nasilja, maloljetničke delikvencije i zavisnosti od droga (Javornik Krečić, Kovše, Ploj Vrtič, 2013; Radetić Lovrić, 2021) u pogledu kojih se od njih očekuju izuzetne vještine i sposobnosti (Marić, 2019), te navode da nisu sigurni mogu li tim izazovima u svakom trenutku odgovoriti.

Low naglašava četiri dimenzije izazova u savjetovanju u školskoj sredini: unutrašnje, vanjske, sistemske i lične dimenzije. Unutrašnje se odnose na one koje savjetujemo, stavove nastavnika ili roditelja prema savjetovanju i spremnost učenika da traže savjetovanje. Vanjski izazovi se odnose na izazove koji uključuju kulturu i globalizaciju. Izazovi sistema uključuju zakon kojim se uspostavlja praksa u školama, postupak upućivanja i planiranja savjetovanja, te lični izazovi se odnose na vještine i tehnike savjetnika (Low, 2009). S obzirom da je još uvijek prisutno traganje za identitetom stručnog saradnika kao školskog savjetnika, dobijeni odgovori iz istraživanja ukazuju na neke od izazova (Tabela 1).

Tabela 1

Izazovi i problemi za stvarno savjetovanje

Kategorije	N	Izazovi i problemi
Nedostatak vremena za stvarno savjetovanje	199	administrativni poslovi, e-dnevnik-EDUIS sistem,
Nedovoljna prepoznatljivost profesije	89	nema standarda i modela, potcjenjivanje struke, povećanje neškolskog savjetovanja, specijalistički studij za savjetodavni rad
Analiza aktivnosti nije jedinstvena	65	saradnja sa nastavnicima i roditeljima, planiranje i programiranje, praćenje i unapređivanje nastave, profesionalna orijentacija sa učenicima, savjetodavni rada sa učenicima, analitičko istraživački rad, učenje učenja, pomoć djeci sa posebnim potrebama, stručno usavršavanje nastavnika
Neprecizna uloga stručnih saradnika	56	održavanje kvaliteta nastave, održavanje podsticajne klime, davanje važnih informacija i smjernica svim zaposlenim u školi, pružanje pomoći učenicima, uključenost u razvoj nastavnih planova i programa, individualno i grupno savjetovanja, intervencija

Nedostatak vremena za stvarno savjetovanje. Stručni saradnici vrlo često rade poslove koji nisu povezani sa njihovim stručnim obrazovanjem (Paiseley & Hayes, 2003). Vrlo često su im dodjeljeni drugi zadaci (administrativni) zbog čega nemaju prostora pokazati i ukazati koje su njihove trenutne uloge i usluge korisne učenicima.

Nedovoljna prepoznatljivost profesije. Zbog oscilacija u shvatanju uloge stručnih saradnika, te naročito zbog nepreciznosti i nedosljednosti u sistematizaciji područja savjetodavnog rada (Reiner, Colbert & Perusse, 2009). Takođe, različita očekivanja od stručnih saradnika od strane direktora, nastavnika, učitelja dovode do određene napetosti između njih i ostalih u školi, te nas i ovo upućuje na pristutnu borbu za legitimno i važno mjesto stručnog saradnika kao savjetnika u obrazovnoj, školskoj misiji i viziji.

Analiza aktivnosti nije jedinstvena. Izdvojila su se tri karakteristična pristupa: *operativni*, neposredan rad na određenim područjima rada stručnih saradnika (saradnja sa nastavnicima i roditeljima, planiranje i programiranje, praćenje i unapređivanje nastave, profesionalna orijentacija sa učenicima, savjetodavni rad sa učenicima), *analitičko-istraživački* poslovi (istraživanja i analiziranja fenomena iz svoga područja rada, kvalitativne i kvantitativne analize školskog uspjeha, eDnevnika za učenike), *instruktivni* (podučavanje i osposobljavanje učenika i nastavnika, učenje učenja, pomoć djeci sa posebnim potrebama, stručno usavršavanje nastavnika). Izazovi sa kojima se nose djeca i adolescenti, njihovi roditelji, učitelji i nastavnici aktuelizuju potrebu za uže stručno determinisanje stručnih saradnika, odnosno *specijalističko obrazovanje za savjetodavni rad*.

Istraživanja naglašavaju nepostojanje jedinstvenog mišljenja oko uloge stručnih saradnika (Carnes-Holt, Range & Cisler, 2012; Kirchner & Setchfield, 2005). Uloga stručnih saradnika u savjetovanju je *neprecizna* (održavanje kvaliteta nastave, održavanje podsticajne klime, davanje važnih informacija i smjernica svim zaposlenim u školi, pružanje pomoći učenicima, uključenost u razvoj nastavnih planova i programa, individualnih i grupnih savjetovanja, intervencija). Prema odgovorima dobijenim od stručnih saradnika, njihova uloga se može u nekim školama precizno definisati, dok je u nekim neprecizna, što zavisi od konteksta škole u kojoj djeluje. Uloga stručnih saradnika je jedna od najtežih od svih zaposlenih u školi, ne samo da moraju biti dostupni svakom učeniku, već moraju

obavljati niz poslova. U realizaciji mnoštva različitih poslova susreću se sa velikim brojem izazova i uspostavljaju odnos sa učiteljima i nastavnicima, od čijeg odnosa u velikoj mjeri zavisi uspjeh u savjetovanju.

Bez obzira na neprepoznatljivost, važnost i rad stručnih saradnika kao savjetnika, stručni saradnici mijenjaju svoja ulogu koja se ne odnosi samo na promjenu rasporeda, obavljanja administrativnim poslovima i bavljenja problematičnim učenicima. Možemo zaključiti da je neophodno osigurati snagu profesije. Proces globalizacije promijenio je značaj i područja savjetovanja koje svakim danom postaje potrebne u različitim segmentima života i različitim institucijama. Takve promjene stvaraju potrebu osavremenjavanja ovog dijela posla stručnih saradnika. Kompetencije koje ispitanici procjenjuju kao nedovoljno razvijene ukazuju na potrebu daljeg mijenjanja savjetovanog rada u školi, odnosno na potrebu u promjenama u inicijalnom obrazovanju budućih stručnih saradnika (Tabela 2)

Tabela 2

Kompetencije koje ispitanici procjenju kao nedovoljno razvijene

Kategorije	N	Kompetencije
Individualna svojstva	35	otvorenost za promjene, poštovanje, iskrenost, zainteresovanost, ima kontrolu nad svojim ponašanjem, stabilnost, opaža bez vrednovanja, sposobnost donošenja odluke, različita perspektiva, samopoštovanje
Socijalne kompetencije	78	aktivno slušanje, vještine rješavanja problema, empatija, asertivnost, nenasilna komunikacija, uvažavanje različitosti
Profesionalne kompetencije	189	analitičko-istraživački rad, evaluacija, znanja iz psihoterapije, nedirektivni pristup u savjetovanju, vještina postavljanja pitanja u savjetovanju, etička načela u savjetodavnom radu, supervizija

Jedna od ključnih pretpostavki uspješnog savjetovanja odnosi se na profesionalnost i cjelokupnu ličnost stručnih saradnika. Stručni saradnik primenjuje različite metode savjetovanja sa ciljem osnaživanja učenika. U tom smislu, a na osnovu rezultata istraživanja, izdvojene su osobine (individualna svojstva) stručnih saradnika koje odlikuju dobrog savjetnika, a to su: *izgrađen identitet i samopoštovanje* – znaju šta žele i šta je esencijalno za njih i njihovu profesiju; *otvorenost ka promenama* – hrabri i odvažni su da napuste sigurnost poznatog ako nisu zadovoljni njime; *sposobnost donošenja odluka* – sposobni i spremni da donose prave odluke koje su životno orijentisane, da promijene svoje odluke ako je to neophodno, te budu svjesni opasnosti donošenja preuranjenih odluka o sebi, drugima i svijetu; *različita perspektiva* – spremni da posmatraju životne događaje iz različitih perspektiva; *samokritičnost* – analiziraju svoje postupke i spremni su da priznaju svoje greške; *osećaj za dobrobit drugih* – imaju izražen interes i brigu za dobrobit drugih, njihova briga je zasnovana na iskrenosti, povjerenju i realnom poštovanju drugih.

Kada govorimo o socijalnim i komunikacijskim kompetencijama, posebno su se izdvojile *empatija i altruizam*, sposobni su da uđu u tuđe svijetove, a da ne izgube vlastiti. Pritom je značajno da uspostavljanje adekvatnog odnosa u procesu savjetovanja zahtijeva, s jedne strane, prisustvo empatije koja podrazumijeva sposobnost razumijevanja tuđih osećanja i sagledavanja problema iz druge perspektive, ali, sa druge strane, i prisustvo asertivnosti koja podrazumijeva sposobnost izražavanja sopstvenih misli, osećanja i uvjerenja na direktan, iskren i adekvatan način, uvažavajući pri tome prava drugih (Goleman, 2010). Imaju *vještine rješavanja problema i nenasilne komunikacije*, teže da izgrade kolaborativne odnose sa drugim ljudima. Oni se ne predstavljaju kao nedodirljive osobe, nego su spremni da zauzmu poziciju korisnika savjetovanja i da zajedno sa njim rješavaju određeni problem (Marić, 2011). Naime, dobri savjetnici imaju identitet, poštuju i cijene sebe, otvoreni su za promjene, prave odluke koje su životno orijentisane, imaju razvijen smisao za humor, spremni su da priznaju svoje greške, poštuju različitosti koje proizilaze iz različitih opredeljenja (religijskih, socijalnih, rasnih) imaju dobre interpersonalne veštine, sposobni su da održavaju ravnotežu u svom privatnom i profesionalnom životu (Corney, 2004). Da bi navedene osobine postale zaista dio ličnosti savjetnika, neophodno je

stalno samoprocenjivanje i preispitivanje svog djelovanja, odnosno vlastitih slabosti i eventualnih nedostataka u radu. Razvijanje svijesti o sebi pruža osnovu da se na adekvatan način aktiviraju unutrašnje snage potrebne za suočavanje sa brojnim profesionalnim izazovima koji su svojstveni procesu savjetovanja (Jalom, 2011).

Prema dobijenim odgovorima, većina ispitanih stručnih saradnika smatra da ne posjeduje potrebne kompetencije za djelatnost savjetodavnog rada (138), dok približno jednak broj ispitanika smatra da bi trebalo nadograda i usavrše postojeće kompetencije (114 ispitanika) i da njihove sposobnosti nisu na zadovoljavajućem nivou. Mnogo toga se može naučiti i vježbati, ali svakodnevno iskustvo nam uvijek ponovo pokazuje da postoje stručni saradnici koji svoju ulogu, uprkos znanju stečenom tokom školovanja, ne obavljaju na odgovarajući način, odnosno da ih se ne podržava, ne prihvata, niti im se iskazuje povjerenje. Ovake sumnje otvaraju vrata pretpostavkama o nepostojanju osnovnih kvaliteta i sposobnosti.

Sagledavajući načine razvijanja sopstvenih kompetencija za savjetodavni rad, stručni saradnici su isticali da je praktično iskustvo rada u školi doprinijelo razvoju njihovih kompetencija. Uglavnom su isticali slijedeće načine za razvijanja sopstvenih kompetencija za savjetodavni rad:

- iskustvo (praktično), dugogodišnji rad u praksi;
- unapređivanje programa stručnih usavršavanja;
- unapređivanje inicijalnog obrazovanja stručnih saradnika.

Stručni saradnici su nedostatak sopstvenih kompetencija većinom opravdavali kroz ograničenja resursa (materijalnih, ljudskih, institucionalnih), nedostatak vještina savjetovanja, kao i kroz dostupnost i kvalitet stručnog usavršavanja. Zapravo, svijest o važnosti sopstvenog djelovanja i činjenici da oni kao profesionalci u velikoj mjeri sami kreiraju uslove za efikasno savjetovanje nije prepoznata u značajnoj mjeri. Model supervizije u oblasti savjetovanja bi bio od velike koristi. Takođe, stručni saradnici se mogu međusobno osnaživati putem aktiva, on/line sastanaka, nadopunjavanjem znanja iz psihoterapije. U fokusu supervizije stručnih saradnika u vaspitno-obrazovnim ustanovama mogu biti neka od područja koja su navodili: problemi u komunikaciji (sa učenicima, nastavnicima, roditeljima), ograničen dijapazon metoda i tehnika u radu (profesionalne kompetencije), osjećaj bespomoćnosti, neadekvatni radni uslovi, nezadovoljavajući odnos sa kolegama i nedostatak podrške.

Prema odgovorima stručnih saradnika može se zaključiti da je neophodna bolja organizacija rada stručnih saradnika. Potrebno je konkretnije definisati područje savjetodavnog rada stručnih saradnika, uvesti standarde rada, kao i standardizovati obrazce i protokole po kojima se vodi savjetodavni proces.

Zaključak

S obzirom da je još uvijek prisutno traganje za identitetom stručnog saradnika kao školskog savjetnika, možemo reći da su pred njima veliki izazovi. Proširiti viziju stručnih saradnika od razmišljanja samo o *šta i ko* do situacionih aktivnosti usmjerenih na cilj, na to da taj neko ko savjetuje koristi adekvatne alate i metode (kako) i stvara adekvatno okruženje (gdje), te da ima adekvatno razumijevanje potrebnih aktivnosti (šta) da bi predvidio adekvatne rezultate (ishod).

Iako su prezentovani rezultati omogućili značajan uvid u problematiku savjetovanja stručnih saradnika u školi, neophodno je ukazati na metodološka ograničenja. U narednim istraživanjima bilo bi korisno uvesti još neku metodu, kao što su, fokus grupe, i to u grupama koje su ujednačene prema određenim kriterijumima (tip škole, godina radnog iskustva, specijalizovane edukacije). U cilju dobijanja opsežnijih rezultata mogao bi se koristiti nestruktuirani intervju koji bi omogućio ispitanicima da slobodnije i otvorenije izraze svoje mišljenje o datoj problematici.

Implikacije rezultata istraživanja ukazuju na uloga stručnih saradnika kao savjetnika - praktičara, gdje svi akteri školskog savjetovanja imaju kreativni potencijal nekoga ko rješava problem, ali i stav da je razvoj sopstvene kompetentnosti veoma važna pretpostavka efikasnosti savjetodavnog procesa.

Literatura

- Bouillet, D., Uzelac, S. (2007). *Osnove socijalne pedagogije*. Zagreb: Školska knjiga.
Bognar, L. (2000). Kvalitativni pristup istraživanju odgojno-obrazovnog procesa. *Zbornik Učiteljske akademije u Zagrebu*, 45–54.

- Braun, & Clarke (2008). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2), 77–101, doi: 10.1191/1478088706qp063oa.
- Carnes-Holt, K., Range, B., & Cisler, A. (2012). Teaching about the principal and school counselor relationship. *International Journal of Educational Leadership Preparation*, 7(2), ELCC 2.1a.
- Corey, G. (2004). *Teorija i praksa psihološkog savjetovanja i psihoterapije*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Gelso, C. J. , & Fretz, B. R. (2000). *Counseling psychology* (2nd ed.). Fort Worth, TX: Harcourt Brace.
- Goleman, D. (2010). *Socijalna inteligencija*. Beograd: Geopoetika.
- Hehler, O. (2013). *Pedagoško savetovanje*. Beograd: Eduka.
- Hough, M. (2014). *Counselling Skills and Theory*. An Hachette UK Company: Hodder Education
- Jalom, I. (2011). *Čari psihoterapije*. Novi Sad: Psihopolis.
- Janković, J. (1997). *Savjetovanje-nedirektivni pristup*. Zagreb: Alinea.
- Javornik Krečić, M., Kovše, S., Ploj Vrtič, M. (2013). The Role and Meaning of School Counseling when Dealing with Peer Violence. *Croatian Journal of Education*, 15(2), 521–541.
- Kirchner, G. L. & Setchfield, M. S. (2005). School counselors' and school principals' perceptions of the school counselor's role. *Education*, 126 (1), 10–16.
- Low, K. P. (2009). Considering the Challenges of Counselling Practice in Schools. *International Journal for the Advancement of Counselling* 31, 71–79. doi: 10.1007/s10447-009-9069-1
- Marić, T. (2011). *Nenasilna pedagoška komunikacija kao prevencija konflikata u školi*. Laktaši:
- Marić, T. (2019). Prevencija upotrebe psihoaktivnih supstanci i socijalno neprihvatljivog ponašanja mladih razvojem porodičnih vještina, Naučni skup *Položaj marginalizovanih grupa u društvu*, Banja Luka: Centar modernih znanja. doi: 10.7251/ZCMZ0119426M
- Paisley, P. O., & Hayes, R. L. (2003). School counseling in the academic domain: Transformations in preparation and practice. *Professional School Counseling*, 6(3), 198–204.
- Radetić Lovrić, S. (2021). *Paradigme zavisnosti (socijalnopsihološki diskurs o drogama)*. Filozofski fakultet Univerziteta u Banjoj Luci.
- Reiner, S. M., Colbert, R. D., & Pérusse, R. (2009). Teacher perceptions of the professional school counselor role: A national study. *Professional School Counseling*, 12(5), 324–332.
- Resman, M. (2000). *Savjetodavni rad u vrtiću i školi*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor.
- Savin-Baden, M., Howell Major, C. (2013). *Qualitative research. The essential guide to theory and practice*. London: Routledge.
- Zuković, S.N. (2017). Karakteristike i ključni faktori efikasnog savjetodavnog rada. *Zbornik Odseka za pedagogiju*, 25, 99–113.

COUNSELING OF CHILDREN AND YOUTH AT THE SCHOOL CHALLENGES AND PROBLEMS

Abstract: *The counseling in the school is one of the essential processes that take place in educational institutions. This paper is the result of the research conducted on the sample of 203 expert associates in primary and secondary schools from April to June 2021, and it shows the importance of counseling of children and youth during the assistance process delivered by expert associates (pedagogues, psychologists, social workers, defectologists). A qualitative-quantitative study was conducted, and a questionnaire was created for the study which has aimed to examine the attitudes of expert associates about challenges and problems they are facing counseling children and youth and their self-assessment of experience, skills, and competencies in the field of counseling. The respondents were found to recognize the importance of counseling as an area of work of expert associates. We have obtained the results that indicate two groups of problems related to the context (subjects of counseling, time, communication) and identity (experience and competence). The research results imply the importance of the counseling role in helping and supporting children and young people in solving their problems (disagreement with teachers, relationships with peers, family problems) and the importance of improving competencies for counseling work.*

Keywords: *challenges, competencies, counseling, school counselor, support*